

Dette værk er downloadet fra Slægtsforskernes Bibliotek

Slægtsforskernes Bibliotek drives af foreningen Danske Slægtsforskere. Det er et privat special-bibliotek med værker, der er en del af vores fælles kulturarv omfattende slægts-, lokal- og personalhistorie.

Støt Slægtsforskernes Bibliotek – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug. Videre publicering og distribution uden for husstanden er ulovlig.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

T A L E,

holden i Randers lærde Skole

ved

Reformationsfesten d. 31te October 1836

af Skolens Rector

H. M. Flemmer, Dr.

Indbydelseskrift

ved Høitideligheden i Frederiksborg lærde Skole

d. 19de Mai 1838.

KJÖBENHAVN.

Trykt hos *J. D. Qvist*, Bog- og Nodetrykker,

Östergade Nr. 53.

Det vil neppe have undgaaet nogen kyndig og forstandig Iagttagers Opmærksomhed, at vor Tidsalder, som i politisk og videnskabelig Henseende har været saa frugtbar paa store Begivenheder og frembragt saamange mærkelige Resultater, ogsaa i religiøs og kirkelig Henseende udgjör et ikke mindre mærkeligt Afsnit af Verdenshistorien. De Ældre af os mindes, og mindes med Vemod, hvorledes i vor Barndom og Ungdom den voldsomme Rystelse, som var fremkaldt ved Magthavernes Tyranni og Svaghed og ved Nationernes opvaagende Fölelse af deres Kraft, ikke nöiedes med at styrte de gamle skjöre Throner, der allerede af sig selv vaklede, men sögte at angribe og kuldkaste den Throne, som har staaet fra Evighed af og vil staae efter Tidernes Ende, hans den Eviges Throne, som Menneskehænder ikke have bygget, som Menneskehænder ikke kunne omstyrte. Vi mindes med Vemod, at vi selv have seet, eller hört vore Fædre fortælle, hvorledes en Stat i Europa neppe en Menneskealder tilbage i Tiden decreterede, at der var ingen Gud til. Vi

mindes, hvorledes den voldsomme Ström, da Dæmningen først var gjennebrudt, ogsaa styrtede ud over vort Fædreland, ogsaa her truede med at bortskylle Alt, hvad der havde været vore Fædre helligt og dyrebart og tröstende, Religion og Dyd, Tro og Haab. Men Herren saae i sin Barmhertighed til Menneskene i deres Forblindelse, de vaagnede af deres Ruus og fölte det rundt om sig saa tomt og öde, de begyndte atter at vende deres Hjerter til den Evige og fölte sig lettede og tröstede. Men Fædrenes fromme Tro var tabt; man vaklede og famlede længe i pinende Uvished mellem Tvivl og Tro, mellem Haab og Fortvivelse. Dog — det første Skridt fremad, eller rettere tilbage til det, man i hovmodig Tillid til Menneskeklögt havde forladt, var gjort, og for den redelige Stræben og fromme Villie blev ved Guds Naades Bistand ethvert fölgende Skridt lettere. De Boglærdes Grandsken stadfæstede Religionens Sandheder, Trangen til Religionens Tröst föltes stærkere af Alle, Höie og Lave; det fromme Sind optog med Glæde Resultaterne af de Lærdes Forskninger, en klarere og tydeligere Religionskundskab blev almindeligere, og Virkningerne af Religionens Kundskab udebleve ikke. Vi see atter Guds Huse at fyldes, Guds Ord at tolkes med den overbevisende Kraft og Inderlighed, som kun Talerens egen faste Overbeviisning kan frembringe; vi see Mængden med Andagt at lytte til Talerens Röst, at agte paa hans Formaninger, at böie sig

for den Evige. Vi erfare det paa os selv, at der i Guds Ord er en Kraft til Salighed, som intet menneskeligt Ord kan have; at det ene giver Lys i Mörket, og er en Stötte for den som vakler, en Tröst for den Kummerfulde, et Haabets Anker, hvor alle andre Ankere svigte. Vi mindes med Taknemmelighed de Mænd, som kraftigt have kjæmpet mod Mörkets Aander, som have rensed Christi Lære for menneskelige Tilsætninger og menneskelige Paafund, som have skaffet os christelig Frihed, Evangeliets Frihed, og forjaget Trældoms Aanden, i hvilken Herskesyge og Egennytte havde bundet dem, som Christus havde frigjort.

I det vi stræbe paa en værdig Maade at mindes Reformatorenes Bestræbelser, er Intet naturligere end at vi spørge: *Hvad er Reformationen? hvad kjæmpede Reformatorerne for? ved hvilke Vaaben vandt de Seieren? hvad Betydning har nu Reformationen for os?* Reformationen er det Aandeliges Seier, Aandens Friggjorelse fra de Lænker, hvorunder den længe havde sukke. For at vinde denne Seier kjæmpede de ædle Mænd, hvis Mindefest vi i Dag höitidelig holde; de kjæmpede med Aandens Vaaben, og derfor maatte alle andre Vaaben i Kampen mod dem slöves og briste sönder. Christi usynlige Kirke var en mächtig Bygning, opfört for Evigheden, af en Bygmester, hvis Mage ikke findes paa Jorden. Fast og urokkelig var dens Grundvold; dens Spir naaede over Stjerneerne; under

dens höie og vide Hvælvinger klang Ordet mægtigt og trøstende, oplysende og husvalende. Tallose Slægter henbare der deres Sorger og bleve trøstede, deres Tvivl og bleve bestyrkede. De fölte, at i den boede Guds Aand, og at det ikke var et Menneskeværk. Thi dens Grundvold var Guds hellige Ord, dens Hvælvinger den levende Tro, dens Spir Haabet og Kjærligheden. — Men nu kom andre Bygmestere; det tyktes dem at Grunden var skröbelig; de meente at kunne lægge en bedre; de borttoge Guds hellige Ord som Kirkens Grundsteen, og lagde en anden istedet: Traditionen og Kirkelærernes Fortolkning. Men Kirken bævede i sin Grundvold, og vaklede og slog dybe Revner; thi Guds Værk kan ikke bæres og støttes af Menneskeværk. Aanden flygtede fra en Bolig, som ikke mere var den værdig; det blev tomt og öde under dens Hvælvinger, og Ordet kunde ikke mere klinge höit og kraftigt i den; det blev sammenpresset under den synkende Kuppel og löd huult og ængsteligt. Da fremtraadte Martin Luther; han opsögte Kirkens bortkastede Hjørnesteen, og lagde den igjen paa det Sted, hvorfra den aldrig skulde have været flöttet: han oversatte Bibelen og vidnede höit for al Verden, at den ene var Religionens og Kirkens Grund og Basis, og alt andet kun svagt Menneskeværk, om det end ved Aarhundreders Brug eller Misbrug havde vundet Hævd og var blevet sat ved Siden eller over Guds Ord. — Höiligen forbau-

sedes og fortørnedes Kirkens daværende Bygmestere over den ringe Mands dristige Tale; men alt som han talte, steg hans Stemme i Kraft og Vælde; alle de Tilbygninger, hvorved hine havde vanziret Christi Kirkes skjønne, rene Form, faldt hen i Gruus for hans Tordenröst; og see! der stod Kirken atter, reen og ædel, opreist og mægtig, en værdig Bygning for Guds Aand. Saaledes havde det Aandelige seiret, saaledes var den christelige Frihed gjenvundet. Den Sætning, at Intet er Kilde for Menneskets Kundskab om Gud, Grund for hans Tro, Regel for hans Vandel undtagen Guds hellige Ord, og at Traditionen og Kirkens Læreres Fortolkninger og Kirkens synlige Overhoveds Bestemmelser ikke kunde binde eller forpligte Christendommens Bekjendere, undtagen for saavidt de stötte sig paa og ere grundede i den hellige Skrift; denne Sætning kulkastede paa eengang de forargelige Lærdomme om Aflad og gode Gjerninger, om Reliquier og Helgentilbedelse, om Messe og Sacramenter, om Pillegrimsreiser og Skjærsild, om Band og Interdict, om Paven som Christi Stattholder paa Jorden, som den der bærer Himmeriges Nögler og har Ret til at löse og binde, til at frikjende eller fordömme efter sit Godtbefindende. Pavedømmet havde været grundet paa Uvidenhed og Mörke, paa Umoralitet og Laster; Geistligheden gav i begge Henseender det förste Exempel, og Mængden fulgte dem kun

altfor gjerne. Den catholske Geistlighed i Danmark maatte selv bekjende, at der ingen Mand var iblandt dem, som besad Dygtighed til med Aandens Vaaben at forsvare deres Sag mod Reformatorerne; hvorledes det da stod til med Almue, er let at begribe: dens Ledere vare blinde, hvorledes skulde den da selv være bleven seende? Dens Lærere vare Exempler paa Uvidenhed og Usædelighed; hvorledes skulde den da selv være bleven oplyst og sædelig?

Men *mægtig* var Geistligheden, denne forvandskede Religions Lærere; *mægtig* var den, thi Egennytte og Herskesyge bandt den sammen, Mængdens Uvidenhed ærede og hædrede den, og denne Jords Mægtige vare paa dens Side; thi de saae fuldtvel, hvilken Støtte den var for deres Planer. Konger og Adel, Biskopper og Munke dannede een eneste mægtig Skjoldborg til Værn om Overtro og Usædelighed, Vankundighed og Mørke. For disse kjæmpede de med alle de Vaaben, som altid staae paa rede Haand for det Onde mod det Gode. Mod saa mægtige Fjender skulde Reformatorerne stride, Folk af ringe og simpel Stand, uden andre Allierede og andre Vaaben end Sandhedens egen Kraft. Hvo turde her vente at disse, det svage og ringe Parti, skulde seire i Kampen mod Jordens Mægtige? Naar vi see den 34aarige Professor *Martin Luther* at opslaae paa Kirkedøren sine Sætninger mod Tezel, Pavens Udsending, hvo maatte da ikke frygte, at han

vilde bukke under i denne ulige Kamp? Naar vi see ham henkaste Feidekasten til Paven selv ved offentlig at brænde Bandb llen, hvo maatte da ikke tvivlende sige, ligesom hans Ven den gamle Præst: *Broder Martin! kan du snakke Skjærsild og Afladshandel bort, da er du i Sandhed en stor Mand.* Naar *Hans Tausen*, Danmarks første evangeliske Prædikant, i Antvorskov Klosterkirke foredrager den evangeliske Læres Hovedlærdomme for de overraskede Brødre, og siden, lösladt af Fængselet, forkynder den samme Lære fra en Ligsteen i Klosterkirkegaarden i Viborg, fordi Kirken lukkes for ham, hvo torde da have haabet, at det svage Siv, som Herren havde udseet til sit Redskab, ikke vilde knækkes i Stormen? Naar den mægtige Biskops Ryttere gjöre sig rede til at drive den lille Flok fra hverandre, som med Andagt lytte til den unge Reformators dristige Tale, hvo maatte da ikke frygte for at Sandhedens Tolk var bleven undertrykt? Nei netop fordi han var Sandhedens og Aandens Tolk, derfor kunde han ikke undertrykkes; Sandheden og Aanden de gave ham en Magt, som Ingen kunde modstaae; de gjorde, at det svage Siv blev stærkt og stod, medens Egen oprykkedes med Rod og faldt. Ved jordiske Vaaben kunde han her ikke have seiret; da havde det været let at overvinde ham i den ulige Kamp, da havde *hans Parti* været svagt og de *Andres* stærkt. Men

han kjæmpede med Aandens Vaaben, og mod dem briste og slöves alle andre.

Men hvad Betydning har Reformationen for os, som nu leve? Den er jo forlængst fuldendt, dens Stiftere og Befordrere have jo erholdt deres Lön i deres Samtidiges Bifald og Erkjendelse af deres ædle Stræben; den er jo en Begivenhed, der er Historiens Dom hjemfalden; den ligger saa fjernt fra os, at vor Interesse derfor maa være svunden? Nei visselig! den er ikke svunden! Endnu efter 300 Aar mindes den christue Menighed, hvad den skylder disse ædle Mænds Kamp for Sandhed og Dyd, for Religion og christelig Oplysning. Vor Tanke dvæler gjerne ved de Mænd, som Historien nævner med fortjent Hæder. Det er en Trang for vort Hjerte, i det Mindste paa denne Maade at gjengjælde dem, hvad de have virket til Menneskeslægtens Held. De være nok saa fjernede fra os i Tid, dog staae de os nær; thi det Gode og Ædle staaer os altid nær og finder en Gjenklang i vort Bryst, som gjør at vi glemme enhver Frastand i Tiden og Rummet. Men medens vi mindes Krigeren, hvis tappre Sværd forjog den overmodige Fjende; medens vi hædre Statsmanden, som med vise Love byggede Landet; medens vi beundre den Lærde, som har beriget os med Kundskaber, som vare Frugten af mangeaarig Grandsken; skulde vi da ikke med Hæder til evige Tider ihukomme de Mænd, som have tilkjæmpet os det höieste Gode, christelig

Frihed og christelig Oplysning? Skulde vi ikke erkjende med Glæde, at dette Gode ikke vedkom deres Slægt alene, men os ligesaameget som hine? Vi kunne vel have Ret i at sige, at Reformationen forlængt er fuldendt: fuldendt var den da Luther opslog sine Sætninger mod Tezel og brændte Bandbullen, thi derved udtaltes klart den Grundsætning, som var Reformatorernes Ledestjerne i det aandelige Mørke, at alene den hellige Skrift og dens Lære er Grundvolden for vor Tro og Regelen for vor Vandel. Men vi have ogsaa Ret i at sige, at den endnu fuldendes, og at ogsaa vi arbeide til dens Fuldendelse hos os. Grundsætningen var udtalt klart og tydeligt for al Verden, men dens Anvendelse var saa mangfoldig, dens Virkninger saa omfattende, at Reformationen først i Tidens Fylde kunde fuldendes. Mange Fordomme maatte udryddes, mange Vildfarelser maatte bekjæmpes, inden Reformationens heldbringende Virkninger ret kunde meddele sig til hele Borgersamfundet. Reformatorernes djærve Röst vakte Folket af dets dybe Dvale, men den vakte dem til at arbeide for at tilegne sig Reformationens Gode; den fremkaldte de herligste og fortrinligste Kræfter og bevirkede en mærkelig aandelig Gjenfödelse; men først i Tidens Løb under Aandens fortsatte Virksomhed kunde den bære sine Frugter. Træet var plantet, men det var endnu kun en spæd Plante; ved at hegues og fredes af de følgende Slægter kunde det voxe op.

til et kraftigt Træ, under hvis udstrakte Krone vi nu søge Skygge og Hvile. Men ogsaa vi maae frede og pleie det, for at det endnu efter Aarhundreder kan staae grønt og frodigt, og under sin Krone modtage og husvale de Slægter, som først skulle fødes.

Christelig Frihed uden christelig Oplysning og Kundskab kan ikke bestaae, eller ogsaa føres den paa Afveie. Dette saae Reformatorerne klart, og afhjalp Mangelen saavidt de kunde. Munke-skolerne vare forsvundne med Munkene, og Folkeoplysningen var endnu indhyllet af de forrige Aarhundreders tykke Mørke. Her maatte fremfor Alt Skoler stiftes, saavel for at skaffe oplyste og dygtige Mænd til at forkynde Religionens Sandheder, som for at berede den ulærde Stand til at høre Ordet med Nytte. Fromme Førster rakte Reformatorerne Haanden til at opnaae denne Hensigt; Lærestalter oprettedes først for de Lærde, fra hvilke Oplysningen skulde udgaae, og siden for Almuen. Men dette var Aarhundreders Værk, og først vor Tid har seet det fuldendes. Ikke ville vi hermed beskyldte de henfarne Slægter for Lunkenhed, eller hovmode os, som om vi have lagt Slutstenen paa den Bygning, hvortil Grundstenen her blev lagt for 300 Aar siden; men vi ville takke Fortiden, fordi den gik fremad med langsomme men sikke Skridt, og glæde os fordi vi vare kaldede til at nyde Frugterne af dens Bestræbelser. Det vil ogsaa være de kommende Slæg-

ter forbeholdet at arbeide paa, at christelig Tro og christelig Kjærlighed bestandigt slaaer dybere Rod i Folkets Hjerter. Det var Videnskabernes Gjenfödelse i det 15de Aarhundrede, som fremkaldte Reformationen i det 16de; kun i Mörket kunde det 16de Aarhundredes Pavedom trives; for Videnskabernes Sol maatte det hentörres og visne, thi det var en Plante uden Rod. Men ligesom Videnskaberne fremkaldte Reformationen, saaledes maatte atter denne, da den havde vundet Fasthed, mägtigt bidrage til at udbrede Videnskabernes Rige. Aanden var nu ikke mere lænkebunden, den Lærde behövede ikke at frygte for Kjætterbaal og Bandstraale; han indesluttede sig ikke fjernet fra Verden og ængstelig for at Nogen skulde erfare hvad han havde udgrandsket; men Videnskaberne traadte ud af den tause Studerestue og bleve i deres Resultater Folkets Eiendom; thi den Lærde torde meddele Folket sine Resultater, og Folket var opvaagnet af sin aandelige Umyndigheds Dvale, og modent til at höre ham. Saaledes bleve Videnskaberne först ret frugtbare, frugtbare for Livet, og viste deres velsignede Virkninger i alle Retninger, i intellectuel og moralsk, i religiös og politisk Henseende. Ligesaalidet som det var muligt, at Europas friere Statsinstitutioner, hvorved Folket bliver selvstændige og oplyste Statsborgere, nogensinde kunde fremkomme eller trives uden Reformationen, som forjog Trældomsaanden; ligesaalidet var det muligt, at disse Virk-

ninger kunde udeblive, naar Reformationen först havde fæstet Rod og vundet Styrke. Politisk og aandelig Trældom, politisk og aandelig Frihed höre saa nödvendigt sammen, at det Ene altid fremavler det Andet. Ere vi taknemmelige mod vor Konge, fordi han har kaldet os til Deelagtighed i större politisk Frihed, da lader os ikke glemme, at denne politiske Frihed er en Datter af Reformationen. Nævne vi med Hæder, at han har löst Bondens Lænker, da lader os mindes, at Reformationens Aand er Frihedens Aand. Ansee vi det for den skjönneste Ædelsteen i hans Krone, at Oplysning er udbredt blandt de laveste Classer af Samfundet, da lader os erindre, at saaledes kan kun den Förste handle, som er gennemtrængt af Reformationens Aand, og erkjender det for sin skjönneste Pligt at bygge paa den Grundvold, som denne har lagt. Nævne vi med Glæde Danmark som det Land, hvor Oplysningen, fremelsket af Regenten, bærer christelig Troes og christelig Kjærligheds velsignede Frugter, da lader os betænke, at Reformationen nedlagde det Frö, som nu er opvoxet til saa skjön en Plante. Naar Barbari og Raahed og Usædelighed overalt, hvor Christdommen hersker, viger for Civilisation og Cultur og Moralitet; naar Aandens Magt overalt gör sig gjældende og Lyset fortrænger Mörket; da lader os mindes, at dette Lys er tændt af Reformationen og maa lyse endog for dem, som ikke ville see; thi det er *Sandhedens* Lys og

ðets Straaler ere stærke og trænge igjennem de tykkeste Mure, som Vankundighed og Egennytte reise, for at hindre det fra at udbrede sig og skinne og varme over den ganske Jord. Bevar almægtige Fader din Aands Lys, at det ikke slukkes hos os, men maa brænde i en klar Flamme til Tidernes Ende; bevar din Tjener, Landets Konge, bevar Land og Rige, og skjænk os din hellige Aand, thi dit er Riget og Magten og Æren. Amen.

---

*Löverdagen d. 19de Mai 1838 om Middagen Kl. 2
indsættes Frederiksborg lærde Skoles Rector H. M.
Flemmer, Dr. Phil., i sit Embede ved en dansk Tale
af Hans Höiærværdighed Biskoppen over Sjællands Stift,
Hr. Dr. Theol. J. P. Mynster, Ordensbiskop, Kongelig
Confessionarius, Storkors af Danebrogen og Danebrogs-
mand. Til at overvære denne Festlighed indbydes her-
ved Disciplenes Fædre og Værger, samt andre Skoleus
Velyndere.*
